

középkori kézirat kereskedelmet sem képes, adatok hiányában, hazánkkal összekapcsolni. A könyvnyomtatás és könyvkereskedelem sokszoros kapcsolata nem egy ismétlést vont maga után; a tulajdonképeni könyvkereskedés mellett a könyvkiadói tevékenység s a cenzura működése is szóba kerül, mindez erősen *pêle-mêle*, kevéssé áttekinthető módon. Sok érdekes jogi és társadalmi kérdés maradt megvilágítatlan: olyan szemléletes képet, minőt pl. Maurice PELLISON nyújt *Les hommes de lettres au XVIII. siècle* c. művében a szerzők és kiadók viszonyáról, jogszokásairól, jövedelméről stb. hiába keresnénk STEINHOFFER munkájában, amely sehol sem hatol a puszta adatfelsorolásnál mélyebbre. Így pl. a füzetes vállalatok vagy a részlettizetési vállalatoknak a kiadói tevékenységre gyakorolt irányító hatását egészen elejti. E tekintetben WIESNER-nek, sajnos, csupán a legújabb korszakot tárgyaló dolgozata, sokkal jobban kielégíthet.

Igen kifogásolható, hogy szerző a tulajdonneveket is magyarosan írja át pl. *Ovidiusz*, *Szoniusz*, de ebben épen nem következetes, mert nem egy nevet csupán félig ír át: *Propertiusz*, *Szenszenschmied*, sőt teljesen meghagy eredeti alakjában: *Zell*, *Zainer* stb. *Mentel* (II. l.) MENTELIN helyett talán sajtóhiba, a CSOKONAI előfizetési felhívásában (99 l.) háromszor is előforduló *tomus* azonban nem minősíthető annak s szerző latin-tudását illusztrálja.

GYALUS ISTVÁN.

Baranyay József. *A komáromi nyomdászat és a komáromi sajtó története.* Budapest é. n. ifj. Nagel Ottó (Komárom, 1914. Jókai-könyvnyomda). 8-r. 4, 192 l. Ára 2 K.

Ez izléses kiállítású kötetke, melyet 8 hasonmás is díszít, tulajdonképen a Komáromi Ujság 1913—1914. évfolyamaiból készült különlenyomat s hét fejezetre elosztva tárgyalja érdekes témáját: a komáromi könyvnyomtatás és hirlapírás történetét. A fejezetek úgy látszik eredetileg különálló tárcákból tevődtek össze s részben talán ebben leli magyarázatát, hogy ugyanazok az adatok néha kétszer is előfordulnak a könyvecskében. Így a pesti József hengermalomban készült legelső vas kézisajtóról ugyanazon adatokat kapjuk a IV. és VI. fejezetben; a komáromi naptár legrégebb korszakáról szóló adatokat és föltevéseket az I., II. és V. fejezetben stb. Arra is van példa, hogy egy és ugyanazt az adatot egy fejezeten belül háromszor is lenyomatja; így a 26—27. lapon a maga szavaival mondja el, mekkora példányszámban készült a

KZUCZOR Gergely közreműködésével WEINMÜLLER Franciska idejében a komáromi naptár; majd a 27—28. lapon id. SZINNYEI József visszaemlékezéseiből közli szószerint az idevonatkozó részt s végül a 31—33. lapon idézi MIKSZÁTH Kálmán JÓKAI-életrajzának megfelelő helyét, jól lehet ez utóbbinak alig van forrás értéke. Két utóbbi idézetében a naptár példányszámát illető adatban lényeges eltérés is van, amire BARANYAY nem mutat rá s a két ellentétes adattal szemben csak indirekt foglal állást, amennyiben a maga szavaival elmondott passzusban SZINNYEI adatát használja. Valóságos *filius ante patrem* a mű bevezetése, mely a komáromi nyomda történetét adja a nyomda létezése előtt HUSZÁR Gál személyével kapcsolatban, aki egy ideig Komáromban tartózkodott s akiről habár «okiratos emlékek nem is maradtak hátra», mégis «egészen biztosra vehetjük, hogy 1562 őszén Komáromban komolyan foglalkozott... a komáromi nyomda létesítésével».

A tényleges valóság ezzel szemben az, hogy Komárom első eddig ismert sajtóterméke az 1706. évre szóló naptár, melynek címlapja fonákjára TÖLTÉSI István lenyomatta az 1705-ben kelt privilégiumot. Egész világos, hogy az 1705-ben kelt privilégium az 1705-ben nyomtatott 1706. évi naptárra vonatkozik, ebből a naptár régebbi évfolyamaira következtetni nem lehet, hacsak nem folyamodunk ahhoz a valószínűtlen feltevéshez, melyet szerzőnk is megkockáztat, hogy a komáromi naptárt előbb privilégium nélkül készítették. Csak azt nem értjük, miért oly szerény e feltevés alkalmazásánál Baranyai, hogy a komáromi naptár pályafutásának kezdetét az «1703—1705. évek valamelyiké»-re (6. l.), teszi hiszen TÖLTÉSI már a XVII. század nyolcvanas éveiben letelepedett Komáromban s ha privilégium nélkül mert belefogni naptár-vállalatába, érthetetlen, miért várt volna oly hosszú ideig. Az a feltevés (18. l.), hogy TÖLTÉSI húsz évet «bizonyára nyomdája berendezésére fordított» aligha állhat meg.

A nyomdatörténetnek szentelt négy fejezet után, külön fejezetben tárgyalja szerző, az addigi fejtegetései során is már sokszor és részletesen ismertetett komáromi naptárt, külön fejezet szól a komáromi sajtó történetéről, mely azonban jóval többet ad, mint amennyit címe ígér, hiszen a komáromi ponyvatermékeket, apró nyomtatványokat, bankónyomást és könyvkiadást is sorra veszi s végül összeállítja a Komáromban 1914 júliusáig megjelent vagy szerkesztett összes hirlapokban, folyóiratokban, múzeumegyesületi jelentésekben, évkönyvekben, iskolai értesítőkből és naptárakban megjelent mindama cikkeket, melyek Ko-

márom város és vármegye multjára és jelenére vonatkoznak. Az összeállítás betűrendes. Szerintünk hasznosabb lett volna tárgy szerint s tárgyakint időrendi egymásutánban közölni a repertoriumot, melyhez mai formájában legalább is részletes tárgymutatóra volna szükség.

A csinos kötetke, ez apró hiányait nem tekintve, érdemes munka, amely azonban a helyi jelentőségen nem emelkedik felül.

GULYÁS PÁL.